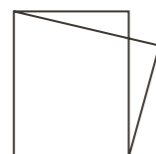

Fremtiden starter i børnehaven

(Ph.d.-forsvar: November 2018)

Sofie Rosengaard,
projektkoordinator,
BUPL

Består dine børn livets eksamen?¹ Barnets første år er helt afgørende ikke bare for barnet selv, men for Danmarks fremtidsmuligheder.² Børnene er vores eneste råprodukt.³ Invester i børnene. Danmarks vej til vækst.⁴ For vi befinder os i en situation, hvor velfærdssamfundets økonomi vil komme under stigende pres.⁵ Det er på tide med en fælles diskussion af, hvad det er, vi vil med fremtidens børn, og hvad vi vil bruge vores institutioner til.⁶ Med næsten alle 3-5-årige børn i børnehaven har vi i international sammenhæng en helt enestående mulighed for at arbejde strategisk med de små børns kreativitet og samarbejdsevner.⁷

Børns ophold i daginstitutioner er gennem årene beskrevet og begrundet på mange forskellige måder, som vist i de udvalgte udsagn ovenfor fra pædagoger-nes fagforeningstidsskrift *Børn&Unge*. Men hvad er det, vi taler om, når vi taler om opdragelse i daginstitutioner som et spørgsmål om, hvad vi vil med børn, og

hvordan vi kan investere i dem i nutiden for at øge deres værdi for fremtiden? Disse spørgsmål vakte min undren over for sammenhænge mellem børn, pædagogik, tid, stat og samfund og udviklede sig undervejs i arbejdet med mit ph.d.-projekt til spørgsmål om, hvordan vores daglige tale om børn og formålet med offentlig børnepasning spændes ud mellem de fortællinger om fortiden og forventninger til fremtiden, der lever i velfærdsnationalstaten Danmark i perioden 1945-2015. Udsagnskollagen ovenfor viser, hvordan nutidens børn træder frem som en særlig ressource for fremtidens samfund, hvorved daginstitutionen bliver et redskab til investering i både samfundsøkonomisk og nationalkulturel forstand, hvilket vil blive kort skitseret i denne projektpresentation.

Afhandlingen bærer undertitlen "Postmoderne analyser af velfærdsstatslige investeringer i det lille barns nationale dannelse". Undertitlen peger både på analysestrategien og formidlingsformen

i afhandlingen. Analytisk opfattes daginstitutionens historie som en stor pulje af logikker, der på tværs af tid knytter sig til mange forskellige forståelser af, hvad daginstitutionen er og bør være, og hvad pædagoger gør og bør gøre. Dette er vist ved at organisere materialet i dekontekstualiserede udsagn, der gennem udsagnskollager formidles som sammenhængende argumenter på trods af deres oprindelige mulige variation i tid og afsender. Jeg organiserede det empiriske materiale på denne måde som en konsekvens af et teoretisk bånd, der pegede på historien gennem en forståelse af "enhver given nutid" som spændt ud mellem fortællinger om fortiden og forventninger til fremtiden. Den måde at arbejde med tid på har bidraget til at vise, hvordan den hverdagslige regulering af barnets nutid bidrager til at regere befolkningen i fremtiden på tværs af perioden 1945-2015.

Barnet beskrives i materialet aldrig blot som værende til stede, men altid som på vej, og historiske analyser som mine kan derfor være med til at synliggøre de teknologier og rationer i daginstitutionen, der knytter sig til at sørge for, at befolkningen til enhver tid er ordentlig og i orden. Denne beskrivelse af barnet som en særlig ressource for fremtiden underbygges således af forståelsen af historie som "enhver given nutid", hvorved afhandlingens analyser viser nogle andre flader og facetter end mange af de udviklingshistorier, der findes i eksisterende professionsforskning. Min interesse har således ikke været at vise en historisk udvikling over de 70 år, det empiriske materiale dækker, men at rode rundt i de historier, der allerede findes, for at få øje på tværgående temaer i perioden.

Empirisk baserer afhandlingen sig på udsagn udvalgt fra et stort og varieret materiale bestående af lovgivning om dagtilbud og pædagoguddannelse samt tidsskriftsartikler fra pædagogers fagforeningstidsskrift i perioden 1945-2015, desuden er foretaget en række interviews med pædagoger i forsommeren 2015. De empiriske udsagn analyseres og formidles i afhandlingen via udsagnskollager, der er sammensat af udsagn fra forskellig tid, sted og afsender, med inspiration fra blandt andre Maggie MacLures (2010, 2013) idé om et raritetskabinet og Kaspar Villadsens (2006) definitioner af udsagn og begrebsnetværk. Kollageformen understreger således en synlig forsker-vilje, der som ved al anden forskning søger, udvælger og fremstiller data. Variationen i materialetyper viser samtidig, at jeg i afhandlingen forholder mig til det pædagogiske velfærdsarbejde som profession. Det er således ikke pædagogprofessionen i traditionel forstand, der behandles i afhandlingen, men det velfærdsprofessionelle arbejde med børn i daginstitutioner, og de empiriske udsagn om daginstitutionens velfærdsarbejde er i perioden 1945-2015 fremsat af såvel pædagoger, læger og barneplejersker som forældre, forskere og politikere blandt mange andre med interesser i daginstitutionen.

Daginstitutionen manifesterer sig i mine analyser af det empiriske materiale som en nationalstatslig velfærdsinstitution, hvor der over hele den analyserede periode er foregået indretning af samt opdragelse og tilpasning til fremtidens samfund gennem beskrivelser af idéer om det ideelle daginstitutionsbarn og fremtidens ideelle (danske) borger.

Daginstitutionsbarnet som investeringsobjekt

Både i daglig tale, i politiske debatter og i mange typer af samfundsforskning omtales barnet som et investeringsobjekt, en ressource, der kan optimeres i nutiden med henblik på afkast i fremtiden.

Barnet kommer i afhandlingens analyser til syne i en dobbelt betydning. Barnet beskrives som et væsen, der i kraft af sin naturlighed og sin manglende samfundsmæssige dannelse opleves som en potentiel trussel mod fremtidens samfund. Samtidig beskrives barnet som underlagt de voksnes samfund og vil således uden daginstitutionen være truet heraf. Daginstitutionens velfærdsprofessionelle arbejde bliver således en interventionsform, der på samme tid værner samfundet mod barnet og værner barnet mod samfundet. Samme bevægelse findes hos Jaques Donzelot (1997) og til dels hos Laura Gilliam og Eva Gulløv (2012), hvis forståelse af barnet som beundringsværdigt naturligt og som et stykke natur, der skal kultiveres, i mine analyser bidrager til at vise, at barnet ved løbende i det empiriske materiale at komme til syne i denne dobbelte betydning synliggør såvel fortællinger om fortiden som forventninger til fremtiden. Det vil sige, at særlige forståelser af barnet som samfundsdueligt, arbejdsdueligt og livsdueligt peger på forventninger til og antagelser om fremtidens samfund, arbejde og liv som noget, der er truet af international konkurrence, manglende økonomisk formåen og manglende nationalkulturel enhed i samfundet. På den måde bliver interventioner over for daginstitutionsbørn en måde at studere samfundet som udtrykt ved det ønskede gennem det frygtede.

Afhandlingens analyser udpeger fire forskellige måder at investere i barnet på. Barnet er således på samme tid bærer af et økonomisk potentiale, et borgerpotentiale, et nationalkulturelt potentiale og et politisk potentiale, der over den analyserede periode på 70 år har fungeret som løbende argumenter for offentlig børnepasning. Igennem disse fire forskellige rationaler for investering i daginstitutionsbarnet træder flere forskellige forståelser af kriser og trusler, som det er blandt daginstitutionens formål at afværge, frem. Ud over den generelle forståelse af barnet som såvel truet af som truende for samfundet, der kan identificeres i varierende grad over alle fire temaer, træder faren ved økonomisk tab eller manglende økonomisk gevinst særligt tydeligt frem af det første tema, mens trusler fra såvel manglende samfundssind og stigende individualisering som en ukritisk og autoritetstro befolkning træder frem af andet tema. Truslen i det tredje tema formuleres primært som udefrakommende igennem det, der opfattes som udansk. Særligt truende bliver det, hvis det udanske findes inden for det danske fællesskab. Fjerde tema samler op på de tre første temaer ved at beskæftige sig med trusler imod gruppen eller fællesskabet. Daginstitutionen skal som model for og model af samfundet således imødegå oplevelsen af nutidige kriser og fremtidige trusler ved at oplære børnene i og ruste dem til det, der opleves som et særligt dansk fællesskab.

Det danske, det ikke-danske og det udanske barn

Igennem afhandlingens analyser viser jeg, at det nationale udtrykt ved beskrivelser af "det ægte danske"⁸, "sådan som vi gør i Danmark"⁹ og "dansk opførelse"¹⁰

gennemsyrrer daginstitutionen, på trods af at der også foregår alt muligt andet i det empiriske materiale. Det nationale træder således frem som umarkerede træk (Zerubavel 2006, 2018) ved daginstitutionen og som banal nationalisme (Billig 2009; Larsen 2010; Throssell 2015) i daginstitutionens hverdagsprog, hverdaglige praktikker med fokus på det, der opleves som en særligt dansk, konsensusdemokratisk omgangsform, samt i konkrete, pædagogiske projekter om eksempelvis folkedragter og flag. Det vil sige, at når der løbende tales om det danske, men sjældent om det ikke-danske og det udanske, ligger den banale nationalisme som umarkeret træk i daginstitutionens hverdagsprog.

Velfærdsnationalstaten Danmark træder i analyserne frem som et nationalkulturelt fællesskab, der er symbolsk afgrænset som en konsensusøgende, demokratisk befolkning, en innovativ, kreativ og produktiv arbejdsstyrke af robuste, tillidsfulde og livsglade individer. Den symbolske grænsedragning (Lamont & Molnár 2002; Lamont, Pendergrass, & Pachucki 2015), der kommer til syne i analyserne af barnets potentiale som nationalt værn, peger samtidig på, hvordan befolkningen styres frem som ressource. Befolkningen opleves i kraft af den tidlige nationale dannelse, der finder sted i daginstitutionen, som naturligt hjemmehørende i velfærdsnationalstaten Danmark, hvorved nationens naturlighed cementeres gennem daginstitutionens hverdaglige velfærdsarbejde.

Ved at betragte daginstitutionens velfærdsarbejde på denne måde træder borgeren frem som naturligt hjemmehørende i et nationalkulturelt fællesskab,

der kan være dansk eller ikke-dansk. Samtidig ses der i analyserne antydninger af, at der findes noget ud over det danske og det ikke-danske, nemlig det udanske, der i materialet opfattes som værende i direkte modsætning til det, der opfattes som dansk, mens det ikke-danske blot opfattes som uden for "det særligt danske", men ikke i direkte modsætning hertil. Det udanske træder særligt tydeligt frem i daginstitutionens møde med forældrene, der må forklares, hvordan "vi gør i Danmark"¹¹, eksempelvis i forbindelse med "at vi hjælper hinanden og behandler piger og drenge ens"¹², hvori der ligger en antagelse om, at forældre, der opleves som udanske, ikke i hjemmet stræber efter dette ideal.

Analyserne viser således, hvordan de inkluderede børn og de ekskluderede børn produceres simultant, idet de afgrænser og definerer hinanden. Således er de ekskluderede børn netop ikke udanske, idet dette ville placere dem uden for det nationalkulturelle fællesskab, men ikke-danske, hvorved de kan betragtes som inkluderede-ekskluderede og dermed som bidragende til at forme en fælles forståelse af såvel det danske som det ikke-danske.

Afsluttende åbninger

Som en konsekvens af de analysestrategiske valg ender afhandlingen ikke med at binde sløjfer af de ender, der efterlades. Snarere har jeg søgt at trevle dem lidt op og åbne for yderligere spørgsmål frem for at give svar, med en bred ambition om at tænke anderledes (Ball 2017) og stille nye spørgsmål (MacLure 2006).

Hvad er det for eksempel, der opleves som den særligt danske måde at lege på, som de børn, der beskrives som etnisk,

kulturelt eller nationalt anderledes, forventes at kunne tilegne sig i daginstitutionen i udsagnet, der udtrykker et ønske om "at få familier med anden etnisk baggrund til at forstå, at deres børn kan have brug for at lege og lære en masse"¹³?

Og hvordan kommer forældresamarbejde om madpakker, sundhed og opdragelse, eller mere generelt, at "børn og forældre hele tiden [skal] vide, at de er i en dansk børnehave"¹⁴, til syne som en strategi til at forebygge såkaldt "ghettoisering", der gør daginstitutionen til et gode for alle

børn, men et særligt gode for nogle børn, hvis forældre opleves som værende uden for det særligt danske?

REFERENCER

Ball, S.J. (2017). *Foucault as Educator*. Springer International Publishing.

Billig, M. (2009). *Banal nationalism*. London & Thousand Oaks, California: Sage.

Donzelot, J. (1997). *The policing of families* (John Hopkins paperbacks ed.). Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Gilliam, L. & E. Gulløv (2012). *Civiliserende institutioner, om idealer og distinktioner i opdragelse* (1. oplag). Aarhus Universitetsforlag.

Lamont, M. & V. Molnár (2002). The Study of Boundaries in the Social Sciences. *Annual Review of Sociology*, 28(1), 167-195.

Lamont, M., S. Pendergrass & M. Pachucki (2015). Symbolic Boundaries. I: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (s. 850-855). Elsevier.

Larsen, V. (2010). *Nationale praktikker i børnehaven*. Ph.d.-afhandling, RUC.

MacLure, M. (2006). "A Demented Form of the Familiar": Postmodernism and Educational Research. *Journal of Philosophy of Education*, 40(2), 223-239.

MacLure, M. (2010). The offence of theory. *Journal of Education Policy*, 25(2), 277-286.

MacLure, M. (2013). The Wonder of Data. *Cultural Studies - Critical Methodologies*, 13(4), 228-232.

Throssell, K. (2015). *Child and Nation - A Study of Political Socialisation and Banal Nationalism in France and England*. Peter Lang.

Villadsen, K. (2006). Genealogi som metode – fornuftens tilblivelseshistorier. I: O. Bjerg & K. Villadsen (red.), *Sociologiske metoder, fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier* (1. udgave). Samfundslitteratur.

Zerubavel, E. (2006). *The elephant in the room: silence and denial in everyday life*. Oxford & New York: Oxford University Press.

Zerubavel, E. (2018). *Taken for granted: the remarkable power of the unremarkable*. Princeton: Princeton University Press.

SLUTNOTER

¹ Børn&Unge, 22/1990, s. 8.

² Børn&Unge, 14/2011, s. 43.

³ Børn&Unge, 38/1976, s. 24.

⁴ Børn&Unge, 15/2011, s. 13.

⁵ Børn&Unge, 14/2011, s. 16-19.

⁶ Børn&Unge, 44/1996, s. 11.

⁷ Børn&Unge, 5/2012, s. 43.

⁸ Børn&Unge, 24/1992, s. 24.

⁹ Interview med pædagog, 2015.

¹⁰ Børn&Unge, 36/1995, s. 12-15.

¹¹ Interview med pædagog, 2015.

¹² Børn&Unge, 36/1995, s. 12-15.

¹³ Børn&Unge, 49/1997, s. 14-15.

¹⁴ Børn&Unge, 36/1995, s. 12-15.